

MEDIACIJOS TAIKYMO GALIMYBĖS VERSLO GINČUOSE

Eglė Atutienė

Mykolo Romerio universiteto teisės fakulteto
Privatinės teisės institutas
Elektroninis paštas: e.atutiene@gmail.com

Pateikta 2017 m. rugsėjo 25 d., parengta spaudai 2018 m. balandžio 30 d.

DOI: 10.13165/JUR-18-25-1-12

Santrauka. Straipsnyje analizuojamos mediacijos taikymo galimybės ginčams, kylantiems iš verslo teisės reguliuojamų santykių, spręsti. Pirmiausia nagrinėjama verslo ginčų sąvoka ir jos turinį formuojantys kriterijai. Aptarus verslo ginčų sampratą, kalbama apie mediacijos taikymo tokiuose ginčiuose prielaidas. Taip pat straipsnyje nagrinėjami mediacijos ypatumai, reikšmingi sprendžiant verslo ginčus. Tiriami aktualūs mediacijos metu pasiekto susitarimo vykdymo aspektai. Pagaliau, vadovaujantis užsienio autorių atliktais mokslinių tyrimų rezultatais, išskiriamos teorinės ir praktinės mediacijos taikymo verslo ginčiuose problemos ir tiriamos galimos jų sprendimo kryptys.

Reikšminiai žodžiai. Verslo ginčai, verslo mediacija, mediacijoje pasiektas susitarimas, mediacijos susitarimo vykdymas.

Įvadas

Šiuo metu verslo ginčų sprendimo galimybės yra neribotos. Dabartinė ginčų sprendimo teisinė sistema sudaro tinkamas prielaidas šalims spręsti tarpusavio verslo ginčus pasirenkant ne tik teismo pobūdžio procesus¹, bet ir taikaus civilinių

1 Sąvoka „teismo pobūdžio procesai“ doc. dr. Natalijos Kaminskienės. Teismo pobūdžio

ginčų sprendimo priemonę – mediaciją². Pagal Jacqueline Nolan-Haley³, mediacija tiek viešajame, tiek ir privačiajame sektoriuose yra plačiai žinoma ginčų sprendimo priemonė, o sprendžiant tam tikrus ginčus, netgi pakeičia arbitražą. Bendrosios teisės tradicijos šalyse, mediacija neretai yra dažniausiai taikomas alternatyvus ginčų sprendimo procesas⁴. O civilinės teisės tradicijos šalyse, įskaitant Lietuvą, mediacijos procesas sparčiai populiarėja⁵. Verslo ginčai mediacijos būdu paprastai yra išsprendžiami greitai, o užsienio šalių statistikos duomenimis⁶, dažniausias jos rezultatas yra taikus susitarimas tarp ginčo šalių.

Verslo ginčų mediacija reiškia verslo ginčų sprendimą mediacijos būdu. Tai – tas pats mediacijos institutas, tačiau jo procesinis objektas yra konkreti – verslo ginčų kategorija. Kita vertus, Lietuvos teisės šaltiniuose verslo ginčų sąvoka nebuvo tiriama. Teisę taikantys subjektai taip pat nedetalizavo šios sąvokos turinio, nors iš teismų praktikos tendencijų akivaizdu⁷, kad verslo ginčų sąvoka yra ir toliau bus vartojama. Todėl šiame straipsnyje keliamas klausimas, kas yra verslo ginčai ir kokie civiliniai ginčai gali būti priskiriami verslo ginčų kategorijai.

procesai – tai ginčų sprendimo procesų rūšis, kur trečioji šalis turi teisę priimti ginčo šalims privalomą ginčo sprendimą. Populiariausias teisiomojo pobūdžio proceso pavyzdys – teismo procesai, o priešingybė – taikinamieji procesai. Žr. KAMINSKIENĖ, N. Alternatyvus civilinių ginčų sprendimas. Monografija. Vilnius: Registrų centras, 2011. p. 19.

- 2 Šiame straipsnyje terminas „mediacija“ reiškia teisinę ir neteisinę mediaciją, išskyrus, jei nurodyta priešingai.
- 3 NOLAN-HALEY, J., M. Mediation: the Best and Worst of Times. *Cardozo Journal of Conflict Resolution*. 2015, 16:731, p. 731, 732.
- 4 JAV valstybės ir federaliniuose teismuose mediacija yra dažniausiai taikomas alternatyvus ginčų sprendimo procesas. Juridiniai asmenys beveik visiems kilusiems ginčams spręsti naudoja mediaciją ir tik tam tikrų kategorijų ginčus perduoda arbitražinio teismo kompetencijai (NOLAN-HALEY, *supra* note 3, p. 733, 734).
- 5 Pagal kasmet Europos valstybėse vykdomų mediacijų skaičių pirmaujanti šalis – bendrosios teisės valstybė – Jungtinė Karalystė ir kai kurios civilinės teisės tradicijos šalys, tokios kaip: Vokietija, Italija ir Olandija („Rebooting“ the Mediation Directive: Assessing the Limited Impact of Its Implementation and Proposing Measures to Increase the Number of Mediations in the EU (Policy Department C: Citizens' Rights and Constitutional Affairs [interaktyvus] 2014, p. 6 [žiūrėta 2018 01 10]. <[http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/etudes/join/2014/493042/IPOL-JURI_ET\(2014\)493042_EN.pdf](http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/etudes/join/2014/493042/IPOL-JURI_ET(2014)493042_EN.pdf)>.)
- 6 Efektyvus ginčų sprendimo centro (CEDR) atlikto tyrimo duomenimis, mediacijos sėkmės rodiklis Anglijoje ir Velse siekia apie 86 proc. *Mediation Market grows 5%: the 2016 Mediation Audit*. Oficialaus Efektyvus ginčų sprendimo centro internetinio puslapio pateikiama informacija [interaktyvus]. [žiūrėta 2017 01 19]. <<https://www.cedr.com/news/?item=Mediation-Market-grows-by-5-percent-The-CEDR-2016-Mediation-Audit>>.
- 7 Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2016 m. kovo 23 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2A-113-464/2016; Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2015 m. birželio 29 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e2-849-241/2015; Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2014 m. spalio 20 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2A-1226/2014.

Lietuvos mokslo darbuose nėra skiriamas reikšmingas dėmesys verslo ginčų mediacijos, kaip specifinio instituto, suvokimo analizei. Lietuvių literatūros šaltiniai, kuriuose nagrinėjami tik kai kurie su verslo ginčų mediacijos tematika susiję klausimai, yra vos keli⁸. Todėl nūdienos supratimas apie tai, kas yra verslo ginčų mediacija, nėra pakankamas. Lietuvos akademinėje jurisprudencijoje stinga tyrimų, kuriuose būtų analizuojami aktualūs mediacijos metu pasiekto šalių taikaus susitarimo vykdymo klausimai bei tiriamos galimos mediacijos netaikymo priežastys.

Reikšmingą įtaką autorės požiūrio į nagrinėjamą objektą susiformavimui turėjo lietuvių mokslininkų – tai Natalijos Kaminskienės⁹, Agnės Tvaronavičienės¹⁰ ir Virginijaus Bitės¹¹ darbai. Vykdam tyrimą, taip pat remtasi užsienio teisės specialistų mokslo tiriamaisiais darbais, kuriuose nagrinėjami įvairūs mediacijos taikymo komerciniuose ginčiuose aspektai. Stacie Strong¹² atliko ir apibendrino tarptautinės komercinės mediacijos empirinį vertinimą, pažymėdama, kad egzistuoja informacijos apie mediaciją komerciniuose teisiniuose santykiuose trūkumas. Carrie Menkel-Meadow¹³ nurodė pagrindines priežastis, kurios galimai riboja mediacijos taikymą kai kurių valstybių praktikoje. Thomas Stipanowich¹⁴ išskyrė verslo ginčams spręsti naudingus mediacijos požymius. O Brette Steele¹⁵ ir Ellen Deason¹⁶ savo atliktuose tyrimuose analizavo aktualius mediacijoje pasiekto susitarimo (susitarimo dėl ginčo esmės) vykdymo klausimus.

-
- 8 Verslo ginčų tematika iš dalies nagrinėta kituose šaltiniuose. Žr. ATUTIENĖ, E. Business Dispute Mediation Agreements. Social transformations in contemporary society (STICS): proceedings of an international scientific conference for young researchers. 2016, 4(5-17); LANGYS, E. Verslo ginčų mediacija. Iš KAMINSKIENĖ, N. *et al.* Mediacija. Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2013, p. 354–380.
 - 9 KAMINSKIENĖ, N. Alternatyvus civilinių ginčų sprendimas. *supra note 1*.
 - 10 TVARONAVIČIENĖ, A. Viešųjų pirkimų ginčų sprendimo tvarkos ypatumai ir efektyvumas. Daktaro disertacija. Socialiniai mokslai (teisė 01S). Vilnius: MRU, 2015.
 - 11 BITĖ, V. Akcijų pirkimo-pardavimo pripažinimas verslo perleidimu: diagnozavimo kriterijai ir reikšmė akcijų pardavėjo atsakomybei. *Jurisprudencija*. 2010, 2(120), p. 357–378.
 - 12 STRONG, S., I. Realizing Rationality: An Empirical Assessment of International Commercial Mediation. *Washington and Lee Law Review*. 2016, 2016-07, p. 7.
 - 13 MENKEL-MEADOW, C. The Case for Mediation: the Things That Mediators Should be Learning and Doing. *Arbitration: International Journal of Arbitration, Mediation and Dispute Management*. 2016, 82(1), p. 27, 28.
 - 14 STIPANOWICH, T., J. Why Businesses Need Mediation. *Pepperdine University Legal Studies Research Paper* [interaktyvus] 2004, p. 10. [žiūrėta 2017 11 20]. <https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=2423097>.
 - 15 STEELE, B., L. Enforcing International Commercial Mediation Agreements as Arbitral Awards Under the New York Convention. *Ucla Law Review*. 2007, 54, p. 1387.
 - 16 DEASON, E., E. Enforcement of Settlement Agreements in International Commercial Mediation: a New Legal Framework? *Dispute Resolution Magazine* [interaktyvus] 2015, Fall, p. 34 [žiūrėta 2017 03 01]. <http://www.americanbar.org/content/dam/aba/publications/dispute_resolution_magazine/fall-2015/8_deason_enforcements_of_settlement_authcheckdam.pdf>.

Kadangi pirmiau nurodytoje mokslinėje literatūroje mediacija verslo ginčiuose nebuvo nagrinėjama kompleksiskai, pasirinktas tyrimo objektas yra aktualus ir būtinas nagrinėti. Verslo ginčų sampratos analizė Lietuvos teisės moksle yra visiškai nauja ir iki šiol netyrinėta. Todėl mokslinis tyrimas bus reikšmingas teoriniu lygmeniu, nes juo bus užpildytos akademinės jurisprudencijos spragos.

Šio straipsnio *tikslas* – mokslinės analizės pagrindu atskleisti verslo ginčų sampratą ir teises mediacijos taikymo, sprendžiant tokius ginčus, sąlygas. Tikslui pasiekti yra nustatyti šie *uždaviniai*: ištirti verslo ginčų ypatumus, atskleisti mediacijos tinkamumą šios kategorijos ginčų sprendimui ir įvardyti galimas mediacijos netaikymo priežastis, kurios lemia verslo teisinių santykių dalyvių nenorą tarpusavio ginčus spręsti mediacijos būdu. Tyrimo *objektas* – mediacija verslo ginčų kategorijoje, jos taikymo galimybės ir problematika.

Atliekant tyrimą taikyti: *dokumentų analizės, sisteminės analizės, literatūros analizės ir lyginamasis metodai*.

1. Verslo ginčų sąvoka ir tokių ginčų ypatumai

Verslo ginčų sąvoka nors ir nėra nauja, tačiau Lietuvos mokslo publikacijose nebuvo analizuojama. Vienodą bendrosios kompetencijos teismų praktiką formuojantis Lietuvos Aukščiausiasis Teismas taip pat neformulavo verslo ginčų sąvokos apibrėžimo. Kokį teisės institutą vadinsime „verslo ginčais“, priklauso nuo kiekvienoje valstybėje esamos verslo teisės sampratos. Todėl suprantama, kad nacionaliniuose ir užsienio mokslo šaltiniuose terminas „verslo ginčai“ dažnai vartojamas nedetalizuojant jo turinio, ir kartais yra tapatinamas su komercinių ginčų¹⁷ sąvoka.

Vadovaujantis teisinio santykio subjektų specifiskumo kriterijumi, verslo ginčais galime įvardyti: ginčus tarp verslo subjektų, ginčus tarp verslininkų ir vartotojų, ir netgi ginčus, kylančius tarp verslą vykdančių subjektų ir valstybės institucijų. Remiantis Tarptautinio mediacijos instituto (IMI) empirinio tyrimo¹⁸ rezultatų analize,

17 Vadovaujantis Lietuvos Respublikos komercinio arbitražo įstatymo 3 str. 11 d. įtvirtinta teisės norma, komercinių ginčų gali būti laikomas „bet koks šalių nesutarimas dėl fakto ar (ir) teisės klausimų, kilęs iš sutartinių ar nesutartinių teisinių santykių, įskaitant prekių tiekimą ar paslaugų teikimą, distribuciją, komercinį atstovavimą, faktoringą, nuomą, rangą, konsultavimą, inžinerines paslaugas, licencijavimą, investavimą, finansavimą, bankinę veiklą, draudimą, koncesiją, jungtinės veiklos kūrimą ir vykdymą, bet kokią kitokią pramonės ar verslo kooperaciją, žalos, padarytos pažeidus konkurencijos teisės normas, atlyginimą, sutartis, sudarytas viešųjų pirkimų pagrindu, prekių ar keleivių vežimą oru, jūra ir sausuma, bet tuo neapsiribojant“. (Lietuvos Respublikos Komercinio arbitražo įstatymas. Valstybės žinios, 1996, Nr. 39-961). Šiame straipsnyje sąvokos „verslo ginčai“ ir „komerciniai ginčai“ nėra tapatinamos. Komercinių ginčų samprata nėra šio straipsnio nagrinėjimo dalykas.

18 IMI tyrimo rezultatai. IMI 2016 International Mediation & ADR Survey Results. The 2016 Census of Conflict Management Stakeholders and Trends [interaktyvus]. [žiūrėta 2017 11 20]. <http://www.odreurope.com/assets/site/content/IMI_survey_2016.pdf>.

išskirtini šie verslo ginčų tipai: ginčai tarp verslo subjektų, ginčai tarp verslo subjektų ir darbuotojų, ginčai tarp verslo subjektų ir bendruomenių, ginčai tarp verslo subjektų ir vyriausybės institucijų, ginčai tarp verslo subjektų ir nevyriausybiinių organizacijų bei ginčai tarp fizinių asmenų ir verslo subjektų.¹⁹

Tam tikriems verslo ginčams valstybės vidaus teisės aktai gali nustatyti būtinąją sąlygą prieš kreipiantis į teismą, kilusį nesutarimą pirmiausia išnagrinėti specialioje neteisminėje institucijoje, arba apskritai nesudaryti teisinių prielaidų taikyti mediaciją, jeigu ginčas kyla šalims įgyvendinant subjektes teises ir pareigas, kurios priskiriamos administracinės teisės reguliavimo sferai. Verslo ginčai yra civilinių ginčų kategorija, nes kyla verslo subjektams įgyvendinant konkrečias, t. y. su pelno ir pajamų siekimu susijusias civilines teises ir pareigas. Bendriausia prasme, verslo ginčas yra civilinis ginčas ir patenka į Lietuvos Respublikos civilinių ginčų taikinamojo tarpininkavimo įstatymo²⁰ (toliau – Taikinamojo tarpininkavimo įstatymas) reguliavimo sritį. Vadovaujantis Lietuvos teisiniu reglamentavimu, ne visi verslo ginčai gali būti sprendžiami mediacijos būdu. Pavyzdžiui, viešųjų pirkimų ginčiuose, kurie pagal subjektų tarpusavio santykio specifiškumą yra priskirtini administracinės teisės reguliavimo sričiai, mediacijos taikymo galimybės yra labai ribotos²¹. Todėl, vertinant mediacijos taikymo verslo ginčiuose galimybę, yra svarbu ne tik vadovautis teisės aktais, bet taip pat suvokti verslo ginčų ypatinguosius bruožus ir sugebėti nustatyti jų kilmę.

Pagal V. Bitę²², teisinė verslo sąvoka reiškia „verslininko savarankišką, sistemingą, savo vardu vykdomą veiklą, kuriai naudojami ekonominiai ištekliai, kuria siekiama gauti pajamų bei pelno ir už kurią šis asmuo atsako savo turtu“²³. Užsienio doktrinoje²⁴ verslo sąvoka pažymi ne tik komercinę veiklą, bet taip pat ir asmenis, užsiimančius profesija ir bendroves, vykdančias organizuotą veiklą arba prekybą, nukreiptą į pelno ir pajamų gavimą. Pagrindinė verslo funkcija visuomenėje – ekonominio efektyvumo priemonėmis reguliuoti socialinę-ekonominę gerovę²⁵. Todėl ginčus, kylančius vykdančiam verslo veiklą, galime įvardyti kaip šalių tarpusavio teisinius ginčus,

19 Norint įvertinti galimą mediacijos naudojimo mastą IMI tyrime, respondentai buvo paprašyti atsakyti į klausimą, kokiose srityse konfliktų sprendimą gali palengvinti kompetentingas specialistas. Vadovaujantis tyrimo rezultatais, net 87 proc. respondentų nurodė, kad toks specialistas labiausiai pageidautinas ginčiuose tarp verslo subjektų (angl. *business to business*) (IMI tyrimo rezultatai. *op cit.*, p. 19.).

20 Lietuvos Respublikos civilinių ginčų taikinamojo tarpininkavimo įstatymo 2 str. 2 d., Valstybės žinios. 2008, 87-3462, suvestinė redakcija nuo 2016-01-01 iki 2018-12-31.

21 TVARONAVIČIENĖ, A. *supra* note 10 p. 49, 50, 108, 109.

22 BITĖ, V. Uždarosios bendrovės akcijų pardavimas, kaip verslo perleidimo būdas. Daktaro disertacija. Socialiniai mokslai. Vilnius: MRU, 2009. p. 16.

23 BITĖ, V. Akcijų pirkimo-pardavimo pripažinimas verslo perleidimu: diagnozavimo kriterijai ir reikšmė akcijų pardavėjo atsakomybei. *supra* note 11, p. 359.

24 DAVIDSON, A. 1000 CEOs. Great Britain: DK Publishing, 2009, p. 8.

25 BARON, D. P. Business and its Environment. Fifth Edition. Pearson Education-Hall, Upper Saddle River: United States of America, 2006. p. 658.

kurie kyla profesinėje veikloje arba realizuojant į pelno ir pajamų gavimą orientuotą ūkinę veiklą, ir kurių objektas pačia bendriausia prasme yra verslo teisės dalykas.

Verslo teisės kategorija nėra laikytina savarankiška teisės šaka²⁶. Todėl verslo teisė iki šiol įvairiose teisinėse sistemose gali būti priskiriama tiek privatinei, tiek viešajai, arba apskritai vienareikšmiškai nepriskirta vienai iš šių teisės sričių²⁷. Taigi verslo ginčų institutas, suprantant jį pačia plačiausia prasme, gali būti priskirtas abejoms – *ius publicum* ir *ius privatum* kategorijoms. O siauriausia prasme verslo ginčų objektas yra komercinės teisės dalykas, kur potencialūs verslo ginčų kilimo šaltiniai egzistuoja tik komerciniuose teisiniuose santykiuose. Taip suprantami verslo ginčai yra komerciniai ginčai. Kita vertus, Rūtos Kazlauskienės teigimu, „teisinių požiūris į viešosios ir privatinės teisės santykį ir jų turinį nuolat keičiasi“²⁸. Todėl pritartina Arno Stonio mokslinei nuomonei, kad „galima tirti ne atskirų teisės šakų priskyrimą viešajai arba privatinei teisei, o tik analizuoti viešosios arba privatinės teisės normų vyravimą vienoje ar kitoje teisės šakoje“²⁹. Lietuvos Respublikoje yra pasirinktas monistinės privatinės teisės modelis³⁰, kur verslo teisiniai santykiai nėra vertinami kaip atskiros teisės šakos objektas, bet priklauso civilinei teisei³¹. Taigi Lietuvos verslo teisėje vyrauja privatinės teisės normos, o verslo ginčų specifiškumą lemia paties ginčo kilmė (ginčas, kilęs iš privatinės teisės reguliuojamo santykio).

Kalbant apie verslo ginčų ypatumus, taip pat svarbūs verslo ginčų turinį modeliuojantys kriterijai, kurie apima ypatingą subjektinę ginčo sudėtį ir verslo ginčų objektą. Atsižvelgdami į verslo ginčų specifiką, galime išskirti tris būtinuosius verslo ginčų požymius: pirma, tokių ginčų sprendimo mechanizmą, antra, subjektinę ginčų sudėtį ir trečia, verslo ginčų objektą, kaip objektyvųjį kriterijų, formuojantį verslo ginčų turinį. Kiekvieną iš šių požymių reikia aptarti atskirai.

Visų pirma, ginčų sprendimo mechanizmas reiškia teisinių ginčų sprendimo būdus ir priemones. D. Petrylaitės požiūriu, ne kiekvienas konfliktas tarp šalių, o tik toks, kuris yra perduodamas spręsti įgaliotiems organams, gali būti įvardijamas kaip teisinis ginčas³². Su tokia moksline pozicija galime sutikti iš dalies. Neapsiribodami tik tokiais konfliktais, kurie perduodami spręsti atitinkamoms institucijoms ar įgaliotiems organams, teisiniu ginčų įvardintume ir tokį konfliktą, kurio sprendimui

26 BUDRECKIENĖ, V. Teisminės komercinių sutarčių turinio kontrolės ribos. Daktaro disertacija. Socialiniai mokslai. Vilnius: MRU, 2016, p. 35.

27 Šiame straipsnyje verslo teisės priskyrimo viešajai arba privatinei teisei klausimas nebus plačiau analizuojamas.

28 KAZLAUSKIENĖ, R. Teisės skirstymo į viešąją ir privatinę idėja bei jos reikšmė Lietuvos Statutų sistemai. Jurisprudencija. 2008, 1(103), p. 73.

29 STONYS, A. Viešoji ir privatinė teisė: pamatinės klasifikacijos problemos. Teisė. 2012, 82, p. 129.

30 BUDRECKIENĖ, V. *supra* note 26, p. 38, 39.

31 *Ibid.*, p. 37.

32 PETRYLAITĖ, D. Vientiso darbo ginčo instituto perspektyvos Lietuvos darbo teisėje. Jurisprudencija. 2008, 8(110), p. 52.

trešieji asmenys pasitelkiami pačių ginčo šalių iniciatyva. Todėl paprastas verslo nesutarimas ar priešingų interesų, pozicijų egzistavimas tarp verslo subjektų ar verslo teisinių santykių dalyvių, kuris gali būti sureguliuojamas neteisėtais priemonėmis, dar nereiškia kilusio verslo ginčo. Verslo ginčams yra būdingas jų sprendimas pasitelkiant teisiamojo pobūdžio arba taikinamuosius procesus. Tokių procesų inicijavimas verslo nesutarimams spręsti ir gali būti siejamas su verslo konflikto transformacija į teisinį verslo ginčą. Iš to kas pasakyta, yra aišku, kad galimybė naudoti teisinius mechanizmus yra vienas iš esminių verslo ginčams būdingų požymių.

Kitas svarbus elementas, modeliuojantis verslo ginčų turinį, yra verslo ginčų šalis, kuria gali būti komercinės ūkinės veiklos dalyviai. Bent viena iš dvišaliame ar daugiašaliame verslo ginče dalyvaujančių priešingų interesų šalių visada bus verslo subjektas su visais jam būdingais požymiais. Pagal Juozą Šatą³³, iš kitų civilinės teisės subjektų, komercinės teisės subjektai išsiskiria tuo, kad jų pagrindinis tikslas yra pelno bei pajamų siekimas, ir jiems įstatymų nustatyta tvarka yra suteikta teisė verstis ūkine komercine veikla bei dalyvauti su ja susijusiuose teisiniuose santykiuose. Kita verslo ginčų šalimi, priklausomai nuo teisinio santykio subjektų specifškumo, gali būti verslą vykdančys subjektai, arba klientai, vartotojai, o su darbo teisė susijusiuose ginčiuose ir darbuotojai. Esminė sąlyga, kuri mūsų požiūriu yra būtina, yra *ratione personae* kriterijus, tai – verslo ginčo šalių gebėjimas būti savarankišku civilinių teisinių santykių dalyviu.

Analizuojant verslo ginčų būtinuosius požymius, svarbu identifikuoti ir tokių ginčų objektą. Užsienio doktrinoje³⁴ verslo ginčų kilimo šaltiniais įvardijami konfliktai dėl faktinių klausimų, konfliktai dėl išteklių paskirstymo, konfliktai dėl veiklos strategijų, konfliktai dėl žmonių tarpusavio santykių ir konfliktai susiję su vertybėmis ir principais. Kinijos mokslininkai, atlikę empirinį mediacijos statybos ginčiuose tyrimą, įvardija du pagrindinius ginčų šaltinius: susijusius su vykdomu verslu ir susijusius su žmonių elgesiu³⁵.

Lietuvoje, pagal praktikoje kylančius ir teismuose nagrinėjamus ginčus³⁶, verslo ginčus galime suskirstyti į septynias didelės apimties kategorijas: 1) ginčai dėl juridinių asmenų; 2) ginčai, susiję su prievolių teise; 3) ginčai, kylantys iš daiktinių teisinių santykių; 4) ginčai dėl konkurencijos ir vartotojų teisių pažeidimo; 5) ginčai dėl as-

33 ŠATAS, J. Komercinės teisės subjektai. Kaunas: Technologija, 1998, p. 7.

34 BERGER, K., P. Private Dispute Resolution in International Business. Negotiation, Mediation, Arbitration. Second Edition. Kluwer Law International, 2006. p. 19.

35 CHEUNG, S. O.; YIU, K., T., W. A Study of Construction Mediator Tactics—Part I: Taxonomies of Dispute Sources, Mediator Tactics and Mediation Outcomes. Elsevier: Building and Environment. 2007, 42, p. 754.

36 Galimos verslo ginčų kategorijos yra išskirtos straipsnio autorės bei vadovantis civilinių bylų klasifikatoriumi (NTA) ir Lietuvos procesinės teisės normomis. (Civilinių bylų klasifikatorius). [interaktyvus]. [žiūrėta 2018 03 13]. <<http://www.infolex.lt/praktika/kmedis.asp?rgr=47001>>; Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekso 1 straipsnis. Valstybės žinios. 2002, 36-1340).

menų neturtinių teisių ir intelektualinės nuosavybės; 6) ginčai dėl darbo teisinių santykių; ir 7) ginčai, kylantys iš tarptautinių teisinių santykių. Šios kategorijos parodo, kad verslo ginčų turinį sudaro ne tik komerciniai ginčai, bet ir kiti tiesiogiai arba netiesiogiai su pelno ir pajamų siekimu susiję ginčai. Todėl, nepaisant to, kad Lietuvos Respublikos įstatymų leidėjas nereglamentuoja verslo ginčų sąvokos, nacionalinėje teisėje ginčai, kurie kyla iš civilinių ir komercinių teisinių santykių yra laikytini verslo ginčais. Visas pirmiau nurodytas ginčų kategorijas vienija materialinis aspektas, dėl kurio ginčo šalys ir tampa verslo santykių dalyviais. Juridiniai asmenys versle veikia kaip vykdomo priemonės, kuriomis gaunamos pajamos ir pelnas; darbo santykiai, pagrįsti pajamų igijimu pragyvenimui, prievolės neretai reiškia verslo išpareigojimų nevykdymą ir pan.

Galime daryti prielaidą, kad verslo ginčai yra ir ekonominė sąvoka, nes jų objektas yra susijęs su ekonominiu verslo tikslu – pelno ir pajamų siekimu. Šiuo atžvilgiu verslo ginčai gali būti suprantami kaip ekonominio turinio ginčai. Giedrė Lastauskienė³⁷ ekonominio turinio ginčus apibūdina kaip su laisvos ūkinės veiklos vykdymu ir pelno siekimu susijusius ginčus, kurių sprendimui yra būtinos verslo, jo apskaitos organizavimo ir kitokios ekonominės žinios. Autorės teigimu, būtent tokių ginčų daugėja Lietuvos teisėje, o iš teisėjų reikalaujama ekonominio pobūdžio bylas spręsti ne tik kvalifikuotai, panaudojant specialiąsias žinias, bet ir savo sprendimus argumentuoti taip, kad jų išsprendimo principą suprastų ir verslininkai.³⁸

Kita vertus, verslo ginčai yra ir ginčai dėl teisės. Todėl jiems būdingas dualumas, kuris vadovaujantis objektyviuoju kriterijumi, gali būti atskleidžiamas nurodant šio tipo ginčų dalyką. Apibūdinant verslo ginčus kaip ekonominio turinio ginčus, galime išskirti tokių ginčų dalyką, kuris yra: 1) ginčai, susiję su komercinės ūkinės veiklos vykdymu (komerciniai ginčai); ir 2) ginčai, tiesiogiai arba netiesiogiai susiję su pelno siekimu (arba ginčai susiję su verslo subjektų veikla ir jos organizavimu). Apibūdinant verslo ginčus kaip teisinius ginčus, jie gali būti suprantami, kaip ginčai dėl bendrosios civilinės ir komercinės teisės normose bei verslo sandoriuose nustatytų teisių ir pareigų įgyvendinimo.

2. Prielaidos verslo ginčų sprendimui mediacija

Visoms teisės sistemoms yra gerai žinomas civilių ginčų sprendimas teismo procese. Teisme, kaip ir bet kurį kitą civilinį ginčą, galima spręsti ir verslo ginčus. Būtent tokių ginčų sprendimo būdą, kaip vienintelį jiems prieinamą, daugelį metų galėjo rinktis verslo subjektai, kai nepavykdavo tarpusavio derybų procesas. Kita vertus, dažnai pastebime, kad teismo procesas yra formalus, sudėtingas ir neekonomiškas. Siekiant bylos nagrinėjimo koncentruotumo tikslo, teismo procese būtina vadovautis

37 LASTAUSKIENĖ, G. Ekonominiai argumentai teisėje: jų vieta ir ribos. Teisė. 2013, 89, p. 20.

38 *Ibid.*

materialiosios tiesos principu, dėl kurio teismo procesas gali sulėtėti³⁹. Ne ką mažiau svarbus teismo procese yra ir rungimosi principo įgyvendinimas, kuris gali lemti šalių susipriešinimą ir todėl iš esmės riboja galimybę pasiekti vieną iš civilinio proceso tikslų – teisinės taikos tarp ginčo šalių atkūrimą. Be kita ko, teismas dalyvaujančių byloje ar kitų suinteresuotų asmenų prašymu gali taikyti laikinąsias apsaugos priemones⁴⁰, kurių taikymas vadovaujantis Lietuvos apeliacinio teismo praktika „visų pirma turi užtikrinti viešo intereso apsaugą ir tik po to siekiama kreditoriaus (ieškovo) ir skolininko (atsakovo) tarpusavio interesų pusiausvyros išlaikymo“⁴¹. Akivaizdu, kad laikinosios apsaugos priemonės kaip civilinio proceso teisės institutas nėra *a priori* nukreiptas į ginčo šalių interesus ir neišvengiamai sukuria neigiamų ekonominių padarinių bent vienai iš ginčo šalių. Galime pažymėti ir tai, kad paprastai bylinėjimasis teisme yra tęstinio pobūdžio. Praktikoje dažnai pasitaiko atvejų, kai verslo ginčą išsprendus pirmos instancijos teisme, pralaimėjusioji šalis teismo sprendimą apskundžia ir taip pratęsia bylinėjimąsi jau kitos instancijos teisme, tokiu būdu siekdama jai palankaus teismo sprendimo. Viso teismo proceso metu ginčo šalys ne tik patiria stresą, psichologinę įtampą, bet ir verslo santykių stagnaciją bei finansinius nuostolius, dėl ko sutrinka verslo veiklos vykdymas. Kita vertus, verslo teisiniams santykiams būdingas dispozityvusis teisinio reguliavimo metodas, didesnis lankstumas (autonomiškumas). Tokie visuomeniniai santykiai eina pirmiau teisės normų⁴², o jų dalyvių vykdoma veikla pasižymi prieš tai jau išskirtais ir aiškiai apibrėžtais požymiais – tęstinumu, savarankiškumu, atlygintinumu ir pelno bei pajamų siekimu, kuris neatsiejamas nuo tam tikros rizikos. Todėl poreikis verslo ginčų sprendimo būdų, kurie turėtų kiek įmanoma mažesnę neigiamą poveikį ekonominio verslo tikslo siekimui ir verslo subjektų vykdomai veiklai yra didžiulis.

Dar vienas šį poreikį lemiantis veiksnys yra komercinės veiklos subjektų profesionalumas, žinios ir patirtis, formuluojantis verslo teisinių santykių dalyvių savarankiškumą ir gebėjimą ginčą išspręsti be išorinio subjekto (pavyzdžiui, teismo) įsikišimo. Kaip pažymi V. Budreckienė, verslo teisinių santykių dalyvių profesionalumas leidžia jiems tinkamai pasirūpinti savo interesais ir dėl to reiškia sąlyginį tokių santykių dalyvių autonomiškumą⁴³.

Kitas verslo ginčams spręsti galimas inicijuoti procesas – arbitražas. Arbitražo procesas, kuris, nors ir mažiau formalus nei teismo procesas, visgi nėra labai lankstus verslo ginčų šalių atžvilgiu. Šalys, sudarydamos arbitražinį susitarimą, ne tik įsipareigoja kilus ginčui perduoti jį spręsti privatiems asmenims – arbitrams, tačiau

39 Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2014 m. vasario 21 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-42/2014.

40 Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekso 144 straipsnis. Valstybės žinios, 2002, 36-1340.

41 Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2007 m. gegužės 31 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2-364/2007.

42 VAIŠVILA, A. Teisės teorija: vadovėlis. Vilnius: Justitia, 2004, p. 206.

43 BUDRECKIENĖ, V. *supra* note 26, p. 9.

kartu iš anksto susitaria ir būti saistomos galutinio arbitražinio teismo sprendimo. Bendras teismo ir arbitražo proceso požymis yra tas, kad šalims privalomą sprendimą dėl verslo ginčo dalyko priima bylą nagrinėjantis teisėjas arba arbitras. Teismo ir arbitražo procesuose, šalys gali taikiai susitarti. Kita vertus, rašytinės šalių taikos sutarties turinys turi atitikti materialinės ir procesinės teisės normas⁴⁴. Tokiu būdu verslo teisinių santykių dalyvių gebėjimas savarankiškai kurti tarpusavio santykius reguliuojančias taisykles yra apribojamas. Todėl taikos sutartimi šalims ne visada gali pavykti priimti kūrybingesnę ir į jų komercinius interesus (ne tik teises ar pozicijas) nukreiptą susitarimą, kuris nebūtinai būtų pagrįstas tarpusavio nuolaidomis⁴⁵.

Šiai dienai suinteresuoti teisės subjektai tarpusavio verslo ginčų sprendimui gali pasirinkti ne tik pirmiau nurodytus teisiamojo pobūdžio procesus, bet ir taikaus civilinių ginčų sprendimo priemones. Viena tokių priemonių yra mediacija, apie kurios privalumus sprendžiant verslo ginčus ne vieną dešimtmetį buvo diskutuojama teisės moksle⁴⁶, o šiai dienai jos teikiama praktinė nauda ir ateities taikymo perspektyvos yra pozityviai vertinamos ir pačių mediacijos dalyvių⁴⁷. Verslo ginčų šalys mediacijos metu turi galimybę dalyvauti kruopščiai valdomoje diskusijoje, kurios metu ginčas yra sprendžiamas atsižvelgiant į tokias reikšmingas aplinkybes kaip verslo interesai, praktiniai aspektai ir abipusės naudos siekimas⁴⁸.

T. Stipanowich nuomone, verslo vadybininkai ir advokatai šiai dienai jau atkreipia dėmesį į daugybę pozityvių mediacijos ypatumų, o tai reiškia ir mediacijos teikiamos naudos suvokimą. Autorius taip pat pažymi, kad potencialūs mediacijos privalumai skiriasi nuo arbitražo ar teismo procesams būdingų požymių, ir išskiria tokius verslo ginčams spręsti naudingus mediacijos požymius:

-
- 44 MIKUCKIENĖ, V. Taikos sutarties sudarymo galimybės bankroto procese. *Jurisprudencija*. 2007, 5(95), p. 58.
- 45 Pagal Lietuvos teisę taikos sutartimi šalys, atsisakydamos tam tikrų oponuojančių argumentų, tarpusavio nuolaidomis išsprendžia kilusį teisminį ginčą (Lietuvos Respublikos civilinio kodekso 6.983 str. 1 d., Valstybės žinios. 2000, Nr. 74-2262; 2010 m. gruodžio 28 d. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2010 gruodžio 28 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-571/2010).
- 46 Pavyzdžiui, CROWE, R. Mediation of Business and Insurance Disputes. *St. Louis Bar Journal*. 1986, 32(4), p. 29–33; LISNEK, P., M. Mediation: Untangling Business Disputes through ADR. *Commercial Law Bulletin*. 1993, 8(4), p. 12–19; JOHNSON, L., M. The Key to Effective Mediation of Business Disputes. *Dispute Resolution Journal*. [interaktyvus] Vol. 66(4), Nov. 2011-Jan. 2012 [žiūrėta 2017 11 20]. <<http://www.davismalm.com/1BE153/UploadedDocuments/Articles/JohnsonDisputeResolutionJournalJan2012.pdf>>; HERBERT, W., A. et al. *International Commercial Mediation*. *International Lawyer*. 2011, 45(1), p. 111–124; RICHBELL, D., et. Special Contributors. *How to Master Commercial Mediation: an Essential Three-Part Manual for Business Mediators*. United Kingdom: Bloomsbury, 2015; PHILIP, R. *Private Dispute Resolution in International Business: Negotiation, Mediation, Arbitration*. *Arbitration International*. 2016, 32(2), p. 388-[ii], ir daugelis kitų mokslo šaltinių.
- 47 Pavyzdžiui, IMI 2016 International Mediation & ADR Survey Results. *supra* note 18.
- 48 STIPANOWICH, T., J. Why Businesses Need Mediation. *supra* note 14, p. 11.

1. šalims deleguojama ginčo sprendimo proceso kontrolė, kuri kontrastuoja su teismo ir arbitražo procesams būdinga rizika ir neapibrėžtumu;
2. ginčo sprendimo proceso pritaikymas sureguliuojant ir sprendžiant šalių ginčą;
3. konfidencialumas;
4. šalis siejančių ryšių sustiprinimas;
5. kultūrinis, tarpvalstybinis tiltas;
6. komercinių realijų aptarimas;
7. mažesnės išlaidos ir trumpesnė ginčo sprendimo trukmė;
8. kūrybingi, patvarūs sprendimai;
9. tęstinių santykių palaikymas arba jų tobulinimas;
10. nedidelė kaina ir rizika lyginant jas su mediacijos galimai teikiama nauda⁴⁹.

Literatūroje, skirtoje mediacijos tematikai, išskiriami ir kiti mediacijos ypatumai, kurie gali būti reikšmingi sprendžiant verslo ginčus. Pavyzdžiui, geros valios principai: derėjimosi⁵⁰, dalyvavimo mediacijos procese gera valia⁵¹, ar netgi mediacijos metu priimto susitarimo vykdymo gera valia⁵². Taip pat yra nuomonių, kad geros valios principas yra sudėtinė mediacijos proceso dalis⁵³. Įdomu tai, kad geros valios principai tiek tarptautiniu, tiek ir nacionaliniu lygmenimis yra pripažįstami ir komercinėje teisėje. Štai, pavyzdžiui, Europos Sąjungos institucijų iniciatyva parengti Europos sutarčių teisės principai⁵⁴ įtvirtina geros valios ir sąžiningumo nuostatas. 1969 m. Vienos konvencijoje dėl tarptautinių sutarčių teisės⁵⁵ be geros valios principų taip pat įtvirtinta *pacta sunt servanda* norma. Taigi verslo teisinių santykių dalyviams yra gerai žinomi tam tikri visuotiniai principai, kuriais vadovaujamas vykdant tiek verslo veiklą, tiek ir mediacijos procesą. Tokiu būdu verslo ginčų mediacijos sprendimo procese šalims sudaromos tinkamos prielaidos tarpusavio ginčą bandyti

49 STIPANOWICH, T., J. Why Businesses Need Mediation. *supra* note 14, p. 10.

50 KOVACH, K., K. Good Faith in Mediation – Requested, Recommended, or Required – a New Ethic. *South Texas Law Review*. 1997, 38(2), p. 590.

51 Šalių dalyvavimo mediacijos procese gera valia principas (JOEL, L.; MARCUS, L. Contemporary Issues in Mediation. World Scientific Publishing: Singapore, 2016, p. 124).

52 Mediacijos metu priimto susitarimo vykdymas gera valia (STEELE, B., L. *supra* note 15, p. 1387).

53 Mediacijos proceso ginčo šalių derėjimosi gera valia principas (HUTCHINGS, R., C. Defining Good Faith Participation in Mediation [interaktyvus] p. 2. [žiūrėta 2017 11 20]. <http://www.acctm.org/docs/Defining%20Good%20Faith%20Participation%20in%20Mediation%20_LAIT-Hutchings_.pdf>.

54 The Principles of European Contract Law (PECL) [interaktyvus] article 1:201 (ex art. 1.106). [žiūrėta 2017 11 28] <<http://www.jus.uio.no/lm/eu.contract.principles.parts.1.to.3.2002/1.201.html>>.

55 1969 m. Vienos konvencija dėl tarptautinių sutarčių teisės. Valstybės žinios. 2002-02-06, Nr. 13-480.

išspręsti savarankiškai, išlaikant tęstinumo pobūdį, bendradarbiaujant, apsvarstant ekonominius aspektus ir vadovaujantis universaliais komercinės teisės principais.

3. Mediacijos taikymo sąlygos verslo ginčiuose

Regioniniai teisės aktai⁵⁶ ir tarptautinių organizacijų dokumentai⁵⁷ šiuo metu numato galimybę taikyti mediaciją sprendžiant tarptautinius verslo ginčus. Įvairiose skirtingų teisės tradicijų šalyse taip pat galioja įstatymai, kurių reguliavimo sritis paprastai apima mediacijos taikymą civiliniuose ir komerciniuose ginčiuose⁵⁸. Verta paminėti Kanados Ontarijo provincijos 2010 m. priimtą Komercinės mediacijos įstatymą⁵⁹, kurio tikslas palengvinti mediacijos taikymą sprendžiant išimtinai komercinius ginčus. Šis teisės aktas reglamentuoja tam tikrus mediacijos verslo ginčiuose aspektus, taip pat įtvirtinta šalių autonominę teisę susitarti tarpusavio ginčo sprendimui netaikyti įstatyme numatytų teisės normų, arba jas taikyti ta apimtimi, dėl kurios šalys susitarė.

Lietuvos teisėje galiojantis įstatyminis reguliavimas taip pat įtvirtina galimybę suinteresuotoms šalims tarpusavio verslo ginčų sprendimui taikyti mediaciją. Palankios juridinės sąlygos vystytis mediacijai pradėjo formuotis priėmus naujuosius Lietuvos Respublikos civilinį⁶⁰ ir civilinio proceso⁶¹ kodeksus, o jos teisinis taikymo pagrindas buvo įtvirtintas 2008 m. priėmus Taikinamojo tarpininkavimo įstatymą. Analizuojant Lietuvos Nacionalinės teismų administracijos⁶² pateikiamus statistinius duomenis⁶³, akivaizdu, kad praktikoje sparčiai populiarėja teisminė mediacija, kuriai kasmet perduodama vis daugiau įvairių civilinių bylų. Taip pat Lietuvoje aktyviai siekiama sudaryti platesnes ir efektyvesnes verslo mediacijos taikymo galimybes: 2016

56 Europos Parlamento ir Tarybos 2008 m. gegužės 21 d. direktyva 2008/52/EB dėl tam tikrų mediacijos civilinėse ir komercinėse bylose aspektų. [2008] OL L136 24/05/ p. 0003–0008.

57 2002 m. UNCITRAL Tarptautinio komercinio taikinimo pavyzdinis įstatymas, [interaktyvus] [žiūrėta 2017 02 02]. <https://www.uncitral.org/pdf/english/texts/arbitration/ml-conc/03-90953_Ebook.pdf>.

58 NOVAIS, P.; CARNEIRO, D. Perspectives on Contemporary Conflict Resolution. IGI Global: United States of America, 2016. p. 119-120.

59 2010 m. Kanados Ontarijo provincijos Komercinės mediacijos įstatymas [interaktyvus]. [žiūrėta 2017 02 15]. <<https://www.ontario.ca/laws/statute/10c16a>>.

60 Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas. Valstybės žinios. 2000, Nr. 74-2262.

61 Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodeksas. *supra* note 40.

62 Nacionalinė teismų administracija [interaktyvus]. [žiūrėta 2017 12 23]. <www.teismai.lt>.

63 Teisminei mediacijai perduodamų bylų skaičius, lyginant jį su 2015 metais, augo. 2015 m. teisminei mediacijai buvo perduota 114 bylų (Teisminės mediacijos komisijos 2015 m. veiklos ataskaita, 2016 m. kovo 2 d., Nr. 3R-476 [interaktyvus]. [žiūrėta 2017 09 23]. <<http://www.teismai.lt/data/public/uploads/2016/03/teismines-mediacijos-komisijos-2015-m.-veiklos-apibendrinimas.pdf>>). O 2016 metais teisminei mediacijai buvo perduota 313 bylų. (Teisminės mediacijos komisijos 2016 m. veiklos ataskaita, 2017 m. kovo 31 d. [interaktyvus]. [žiūrėta 2017 09 23]. <<http://www.teismai.lt/data/public/uploads/2017/04/teismines-mediacijos-komisijos-2016-m.-ataskaita.pdf>>).

m. gegužės 26 d. užregistruotas Lietuvos Respublikos civilinių ginčų taikinamojo tarpininkavimo įstatymo Nr. X-1702 pakeitimo įstatymas⁶⁴, kuriame buvo numatyta ginčo šalių pareiga verslo ginčus dėl nedidelių sumų pirmiausia spręsti mediacijos būdu. Tačiau vėliau idėjos įtvirtinti privalomąją mediaciją ginčiuose dėl nedidelių sumų⁶⁵, nagrinėjamuose Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekso nustatyta tvarka, buvo atsisakyta⁶⁶.

Kita vertus, pagrindinių verslo ginčų mediacijos sąlygų ir jos taikymo teisinių pasekmių įtvirtinimas nacionalinės teisės aktuose ir tarptautiniuose dokumentuose dar nereiškia mediacijos instituto realizavimo. Prie to prisideda mediacijos paslaugų teikėjai ir mediacijos institucijos, kurių vystymąsi ir veiklą skatina šių sričių reguliuojančių nacionalinių ir tarptautinių teisės aktų priėmimas. Mediacijos taikymą sprendžiant komercinius ginčus propaguoja ne tik valstybės įgalioti asmenys, bet ir tokie pasaulyje žinomi viešieji juridiniai subjektai kaip Pasaulio Bankas⁶⁷, Tarptautinė finansų korporacija⁶⁸, Jungtinių Tautų Tarptautinės prekybos teisės komisija (UNCITRAL)⁶⁹. Įvairių iniciatyvų įtvirtinant mediacijos taikymo galimybę bei reglamentuojant jos procesą taip pat imasi ir privačios tarptautinės organizacijos, pavyzdžiui: Tarptautiniai prekybos rūmai⁷⁰, Tarptautinis mediacijos institutas (IMI)⁷¹.

64 Lietuvos Respublikos civilinių ginčų taikinamojo tarpininkavimo įstatymo Nr. X-1702 pakeitimo įstatymas, 2016, XIIP-4439.

65 Teisėjų taryba, gavusi Lietuvos Respublikos teisingumo ministerijos raštą „Dėl įstatymų projektų teikimo išvadoms ir nuomonėms gauti“, dar 2015 m. buvo pateikusi pastabą, jog „atsižvelgiant į teismo įsakymų, dokumentinio proceso specifiką, diskutuotina, ar racionalu ir tikslinga tokiuose ginčiuose nustatyti privalomą mediaciją“ (Teisėjų tarybos 2015 m. gruodžio 7 d. pastaba Nr. 36P-260-(7.1.10) „Dėl pastabų Lietuvos Respublikos civilinių ginčų taikinamojo tarpininkavimo įstatymo Nr. X-1702 pakeitimo įstatymo ir kitų su mediacija susijusių įstatymų pakeitimo projektams“).

66 Lietuvos Respublikos civilinių ginčų taikinamojo tarpininkavimo įstatymo Nr. X-1702 pakeitimo įstatymas, 2017, XIIP-44399(2).

67 Providing Businesses with an Effective Dispute Resolution Tool and Mediation. Oficialaus Pasaulio banko internetinio puslapio pateikiama informacija [interaktyvus]. [žiūrėta 2017 02 15]. <http://www.ifc.org/wps/wcm/connect/region__ext_content/regions/europe+middle+east+and+north+africa/ifc+in+europe+and+central+asia/countries/providing+businesses+with+an+effective+dispute+resolution+tool+and+mediation>. Pasaulio banko nare nuo 1992 m. birželio mėn. 6 d. yra ir Lietuvos Respublika.

68 Giving Mediation a Chance. Oficialaus Tarptautinės finansų korporacijos internetinio puslapio pateikiama informacija [interaktyvus]. [žiūrėta 2017 02 15]. <<https://www.ifc.org/wps/wcm/connect/991f510047e98d59a52ebd6f97fe9d91/PublicationBalkansGivingMediationaChanceADRStory.pdf?MOD=AJPERES>>.

69 2002 m. UNCITRAL pavyzdinis įstatymas. *supra* note 57.

70 Tarptautinių prekybos rūmų Mediacijos taisyklės. Oficialaus Tarptautinių prekybos rūmų internetinio puslapio pateikiama informacija [interaktyvus]. [žiūrėta 2017 02 19]. <<http://www.iccwbo.org/products-and-services/arbitration-and-adr/mediation/rules/>>.

71 Tools for Promoting Mediation. Oficialaus Tarptautinio mediacijos instituto internetinio puslapio pateikiama informacija [interaktyvus]. [žiūrėta 2017 02 19]. <<https://imimediation.com>>.

Analizuodami praktinius mediacijos taikymo aspektus, pastebime, kad pažangesnės valstybės šioje srityje yra Bendrosios teisės tradicijos šalys, tokios kaip Jungtinės Amerikos Valstijos, Jungtinė Karalystė. Šiose valstybėse mediacijos taikymo praktika vystosi jau daugiau nei tris dešimtmečius⁷², o sprendžiant verslo ginčus mediacija buvo pradėta sėkmingai taikyti dar XX a. pab.⁷³.

JAV teismuose mediacija yra dažniausiai taikomas alternatyvus ginčų sprendimo procesas⁷⁴. Juridiniai asmenys beveik visiems kilusiems ginčams spręsti naudoja mediaciją ir tik tam tikrų kategorijų ginčus perduoda arbitražinio teismo kompetencijai⁷⁵. JAV ginčų sprendimo praktikos *tyrimo apibendrintų duomenų analizė rodo, kad verslo ginčų šalys dėl mediacijos taikymo paprastai susitaria savanoriškai arba ji yra nurodoma teismo. Kur kas rečiau pareižia taikyti mediaciją bendrovių ir komercinių ginčų sprendimui kyla dėl sutartinės prievolės (aut. past. mediacijos išlygos) vykdymo arba laikantis bendrovės vidaus taisyklėse nustatyto ginčų sprendimo mechanizmo*⁷⁶.

Verslo ginčų mediacija dažnai naudojama ir kitoje Bendrosios teisės tradicijos valstybėje – Jungtinėje Karalystėje, kur mediacijos būdu sprendžiamų komercinių ginčų procentas auga nuo pat 2003 m. Efektyvus ginčų sprendimo centro (CEDR)⁷⁷ atlikto tyrimo duomenimis, mediacija Anglijoje ir Velse kasmet yra taikoma sprendžiant dešimtis tūkstančių komercinių ginčų. O efektyvus mediacijos proceso rezultatas, kai šalims pavyksta susitarti dėl tarpusavio komercinių ginčų esmės, siekia net 86 proc.⁷⁸ Neil Andrews⁷⁹ nuomone, mediacijos prieinamumą Jungtinėje Karalystėje lemia ne tik jau minėti mediacijos proceso privalumai, bet taip pat iniciatyvos, kurių

[org/search?category=54&ctab=html&searchString=imi%20mediation%20rules](http://www.mediators.org/search?category=54&ctab=html&searchString=imi%20mediation%20rules) >.

- 72 CLARK, B. *Lawyers and Mediation*. eBook: Springer, 2012; ALEXANDER, N. *Global Trends in Mediation*. Second Edition. The Netherlands: Kluwer Law International, 2006; BENJAMIN, R. *The Natural History of Negotiation and Mediation: Evolution of Negotiative Behaviors, Rituals and Approaches* [interaktyvus]. [žiūrėta 2017 02 05]. <<http://www.mediate.com/articles/NaturalHistory.cfm>>.
- 73 GOLDBERG, S., B. *The Dynamic of Mediation: is Creative Genius the Key to Successful Mediation?* Conference on Mediation – Geneva, March 29, 1996. Geneva: World Intellectual Property Organization, 1996, p. 11.
- 74 NOLAN-HALEY, J., M. *supra* note 3, p. 733.
- 75 *Ibid.*, p. 733, 734.
- 76 STIPANOWICH, T. J.; LAMARE, R. *Living with ADR: Evolving Perceptions and Use of Mediation, Arbitration and Conflict Management in Fortune 1000 Corporations*. Harvard Negotiation Law Review. 2014, 19:1 (1-68), p. 34.
- 77 *The Seventh Mediation Audit. A Survey of Commercial Mediator Attitudes and Experience*. Oficialaus Efektyvus ginčų sprendimo centro internetinio puslapio pateikiama informacija [interaktyvus]. [žiūrėta 2017 02 22]. <[https://www.cedr.com/docslib/The_Seventh_Mediation_Audit_\(2016\).pdf](https://www.cedr.com/docslib/The_Seventh_Mediation_Audit_(2016).pdf)>.
- 78 *Ibid.*
- 79 ANDREWS, N. *Mediation in England: Organic Growth and Stately Progress*. Revista Eletrônica de Direito Processual [interaktyvus] 2012, Vol. 9: (571-589), p. 571 [žiūrėta 2017 02 22]. <<http://www.e-publicacoes.uerj.br/index.php/redp/issue/view/597>>.

imasi mediacijos paslaugas teikiančios institucijos ir nacionaliniai teismai. Pažymėtina, kad Jungtinėje Karalystėje verslo ginčų mediacija yra savanoriškas procesas, todėl teismai negali priversti ginčo šalis taikyti mediaciją. Tačiau vadovaujantis teismo precedentu, nepagrįstai mediacijoje atsisakiusiai dalyvauti šaliai gali tekti apmokėti teismo išlaidas netgi ir jai palankaus teismo sprendimo atveju. Tokiu būdu yra netiesiogiai skatinamas ir mediacijos taikymas.

Civilinės teisės tradicijos šalyse mediacijos taikymas yra tik pradedamas skatinti⁸⁰, todėl šis ginčų sprendimo būdas dar netapo įprasta ir dažnai taikoma priemone verslo ginčams spręsti. Nepaisant mediacijos optimalumo, bendra tendencija yra reikšmingos mediacijos ekspansijos nebuvimas daugelyje Europos Sąjungos valstybių, išskyrus Rumuniją, Graikiją ir Italiją, kurios nurodo didelį susidomėjimą mediacija⁸¹.

Lietuvos teisėje kokybinis tyrimas, kaip dažnai verslo ginčo šalys taiko mediaciją tarpusavio ginčo sprendimui, nebuvo atliktas, o subjektai, teikiantys mediacijos paslaugas, nepateikia oficialios mediacijos taikymo statistikos. Atsižvelgiant į tai, kad mediacija yra konfidencialus procesas, teisės šaltinių, kuriuose būtų apibendrinti ir skelbiami praktiniai mediacijos taikymo atvejai ar jų skaičius, taip pat nėra. Šalies atstovai, paprašyti įvertinti, kiek mediacijos procesų kasmet apytiksliai vyksta Lietuvoje, nurodo tik bendro pobūdžio informaciją, kad ginčų mediacijos atvejų yra mažiau nei 500 per metus, kurių vidutinė vertė mažesnė nei 25 000 eurų⁸². Dėl pirmiau nurodytų faktinių aplinkybių, nustatyti mediacijos verslo ginčiuose taikymo atvejus yra labai sunku, o galbūt tai nėra ir įmanoma.

Tam tikras prielaidas apie verslo ginčų mediacijos taikymą sprendžiant verslo ginčus galime daryti išnagrinėję Teisminės mediacijos komisijos veiklos ataskaitą⁸³. Pateiktoje teisminės mediacijos pokyčių analizėje su statistine informacija konkreiti verslo bylų kategorija nėra išskiriama. Vis dėlto, išanalizavę visas 2015 m. nagrinėtų teisminės mediacijos bylų kategorijas, galime daryti prielaidą, kad teisminės mediacijos procesų, susijusių su verslo teisiniais santykiais, buvo vykdoma. Iš 114 teisminei mediacijai perduotų bylų:

- 29 bylos buvo susijusios su prievolintais teisiniais santykiais,
- 15 – su daiktine teise,
- 1 – su juridinio asmens veiklos tyrimu⁸⁴.

2016 metais teisminei mediacijai perduodamų bylų skaičius gerokai augo. Pagal 2016 m. Teisminės mediacijos komisijos veiklos ataskaitą⁸⁵ iš visų 313 teisminei mediacijai per-

80 NOLAN-HALEY, J., M. *supra note* 3, p. 733.

81 "Rebooting" the Mediation Directive: Assessing the Limited Impact of Its Implementation and Proposing Measures to Increase the Number of Mediations in the EU. *supra note* 5, p. 118, 119.

82 *Ibid.*, p. 120, 122.

83 Teisminės mediacijos komisijos 2015 m. veiklos ataskaita [interaktyvus] 2016 m. kovo 2 d., Nr. 3R-476. [žiūrėta 2017 02 23]. <<http://www.teismai.lt/data/public/uploads/2016/03/teismines-mediacijos-komisijos-2015-m.-veiklos-apibendrinimas.pdf>>.

84 *Ibid.*

85 Teisminės mediacijos komisijos 2016 m. veiklos ataskaita [interaktyvus] 2017 m. kovo 31 d. [žiūrėta 2017 08 23]. <<http://www.teismai.lt/data/public/uploads/2017/04/teismines>

duotų civilinių bylų, kurių ginčo dalykas galėjo būti susijęs su civiliniais ir komerciniais santykiais, išskirtinos šios teisminei mediacijai perduotos bylos:

- 97 bylos iš prievolinių teisinių santykių,
- 37 bylos iš daiktinių teisinių santykių,
- 6 bylos dėl juridinių asmenų⁸⁶.

Tačiau net jeigu ir visos, arba dauguma pirmiau išvardintų ir teisminei mediacijai perduotų civilinių bylų, buvo susijusios su verslo teisiniais santykiais, tai vis tiek sudaro tik labai mažą dalį civilinių bylų, kurios kasmet pasiekia pirmosios instancijos teismus.

Tai, kad mediacija nėra plačiai žinoma ir taikoma kai kurių valstybių praktikoje, teisės profesorė S. Strong mano esant suprantama problema, kuri yra lemiamą keletą veiksnių. Visų pirma – tai informacijos apie mediacijos praktiką ir mediaciją kaip mokslinio tyrinėjimo objektą, trūkumas, kuris turi tiesioginį poveikį mediacijos taikymui⁸⁷. Iš tiesų, mediacijos pagrindiniai ypatumai nulemia tai, kad susipažinti su praktinio mediacijos taikymo rezultatais ir jos optimalumu yra praktiškai neįmanoma ne tik suinteresuotoms šalims, bet ir mediacijos doktriną tyrinėjantiems mokslininkams. Taigi informacijos trūkumo problema egzistuoja ir ji yra kompleksinio pobūdžio: informacija apskritai nėra žinoma arba ji nėra prieinama suinteresuotam subjektui (mokslinio tyrimo vykdytojui, dokumento sudarytojui, sprendimo priėmėjui ir pan.). Antra, profesorė S. Strong pažymi, kad mediacijos plėtotė verslo teisiniuose santykiuose šiuo metu dar yra mažesnė nei mediacijos kituose privatinės teisės reguliuojamuose santykiuose⁸⁸.

Keletą visuotinio pobūdžio veiksnių, kurie netiesiogiai riboja mediacijos instituto populiarumą įvairiose teisės sistemose, išskiria ir profesorė C. Menkel-Meadow. Pirmasis faktorius – tai rungimosi kultūros dominavimas. C. Menkel-Meadow nuomone, rungimosi principas dominuoja ne tik teismo procesuose, bet ir kitose gyvenimo srityse, o jo sklaida propaguojama ir konfliktų pagrįstoje žiniasklaidos priemonių veikloje.

Antrasis veiksnys slypi valstybių vidaus ir tarptautinėje teisėje, kurioje gausa nacionalinių ir tarpvalstybinių konfliktų, ginkluotų susidūrimų ir teroristinių išpuolių (Irako, Ukrainos, Afganistano, Sirijos, Israelio-Palestinos karo atvejai). C. Menkel-Meadow kritikuoja valstybių sugebėjimus taikiai spręsti vidaus ir tarptautinius konfliktus bei sudėtingas politines-ekonomines krizes ir teigia, kad realių sėkmingos mediacijos atvejų tokiuose ginčiuose nėra. Galiausiai trečiasis veiksnys yra kultūrinis ir teisinis pasipriešinimas taikyti mediaciją, kuris išlieka nepaisant įvairių teisinio reglamentavimo dėl tarptautinių ginčų sprendimo mediacijos būdu iniciatyvų, kurias stengiamasi įgyvendinti tarptautinėje ir ypač Europos regiono teisėje⁸⁹.

Kitas sudėtingas teorinis ir praktinis klausimas, kuris visai neseniai tapo mokslinių diskusijų centru ir gali būti netiesiogiai siejamas su verslo ginčų šalių nenoru taikyti me-

mediacijos-komisijos-2016-m.-ataskaita.pdf>.

86 *Ibid.*, p. 6.

87 STRONG, S., I. *supra* note 12, p. 7.

88 *Ibid.*

89 MENKEL-MEADOW, C. *supra* note 13, p. 27, 28.

diacijos procesą, – tai susitarimo dėl verslo ginčo esmės vykdymo problema. Visuotinai pripažįstama, kad mediacija, priešingai nei arbitražas, yra neformalus ir lankstus procesas. Kita vertus, arbitražo priimti sprendimai sukelia įpareigojančius padarinius, kurie atsižvelgiant: 1) į sudariusiems šalims, 2) nacionaliniams teismams ir netgi trečiosioms šalims⁹⁰. Šio formalaus teisiamojo pobūdžio proceso esmė ir efektyvumas pasireiškia tuo, kad arbitražinio teismo sprendimo įvykdymą garantuoja valstybė, jos įstatymai bei teismai⁹¹. O mediacijos metu pasiektas verslo ginčo šalių susitarimas privalomus teisinius padarinius sukuria tik tokio susitarimo šalims, o jo vykdymas gali būti įgyvendinamas šalių gera valia. Tačiau šalys, net ir savanoriškai vykdančios susitarimą, nėra užtikrintos, kad ateityje nekils iššūkių ir nesutarimų dėl priimto mediacijos susitarimo vykdymo⁹².

Pažymėtina, kad susitarimo dėl mediacijos teisinės galios ir jo vykdymo klausimai nėra reglamentuojami tarptautinės teisės aktais ir dokumentais. Tai yra kiekvienos valstybės nacionalinio teisinio reguliavimo dalykas. Taikinamojo tarpininkavimo įstatymo 6 straipsnis numato, kad mediacijos metu sudaryta taikos sutartis ginčo šalims turi įstatymo galią. Įstatyme taip pat numatyta, kad „ginčo šalių bendru prašymu arba vienos iš ginčo šalių prašymu, kai yra gautas kitos ginčo šalies rašytinis sutikimas, taikos sutartis gali būti pateikta teismui tvirtinti <...> įsiteisėjusia teismo nutartimi patvirtinta taikos sutartis ginčo šalims įgyja galutinio teismo sprendimo (*res judicata*) galią ir gali būti vykdoma priverstinai“⁹³. Vadinasi, priverstinis mediacijos susitarimo dėl ginčo esmės vykdymas yra vienas iš *res judicata* principo padarinių, kuriam atsirasti yra būtinas abiejų ginčo šalių sutikimas. Tačiau mažai tikėtina, kad šalis, gera valia nevykdanti mediacijos susitarimo, išreikštų sutikimą dėl taikos sutarties pateikimo tvirtinti teismui, tokiu būdu sudarydama sąlygas priverstiniam jos vykdymui. Darytina išvada, kad mediacijos susitarimas dėl ginčo esmės yra vykdomas išimtinai šalių gera valia. Todėl pirmiau nurodyta teisės norma ginčo dėl geranoriško taikos sutarties nevykdymo atveju, yra neįvykdoma.

Siekdama skatinti mediacijos taikymą Europos Komisija dar 2008 m. rekomendavo šalims privalomai vykdyti mediacijos susitarimus „mediacijos būdu pasiekto susitarimo, pripažinto privalomai vykdomu valstybėje narėje, turinys kitoje valstybėje narėje turėtų būti pripažintas ir paskelbtas privalomai vykdomu laikantis taikytinos Bendrijos ar nacionalinės teisės“⁹⁴. Akivaizdu, kad leidžiamas vykdyti mediacijos susitarimas tampa tik tada, kai jis iš pradžių pripažįstamas. Todėl regioninės teisės akte nurodomi du – mediacijos būdu pasiekto susitarimo pripažinimo ir jo vykdymo – teisės institutai.

90 Delvolvé J. - L.; Pointon G., Rouché J. French Arbitration Law and Practice: a Dynamic Civil Law Approach in International Arbitration. Second Edition. The Netherlands: Kluwer Law International, 2009. p. 68, 77.

91 DOMINAS G.; MIKELĖNAS V. Tarptautinis komercinis arbitražas. Vilnius: Justitia, 1995. P. 244; MOSES, M., L. The Principles and Practice of International Commercial Arbitration. Second Edition. Cambridge University Press: United States of America, 2012. p. 3.

92 STEELE, B., L. *supra* note 15, p. 1387.

93 Lietuvos Respublikos civilinių ginčų taikinamojo tarpininkavimo įstatymas. *supra* note 20.

94 Europos Parlamento ir Tarybos 2008 m. gegužės 21 d. direktyva. *supra* note 56.

Kita vertus, pagrindinio teisės akto, kuriuo vadovaujantis tiek Lietuvos Respublikoje, tiek ir kitose pasaulio valstybėse būtų galima pripažinti ir vykdyti mediacijos susitarimus, nėra. Kai kurių mokslininkų nuomone, būtent dėl pernelyg didelio liberalumo, mediacijos procesas neužtikrina šalių teisių įgyvendinimo ir jų pareigų atlikimo⁹⁵. Dabartinis mediacijos susitarimų pripažinimo ir vykdymo reguliavimas, kuris pagrįstas sutarčių teisės nuostatomis yra problema, kurios sprendimui yra reikalinga efektyvi tarptautinė teisinė struktūra⁹⁶. Todėl keliamas optimalių būdų ir priemonių įtvirtinimo klausimas, kuris palengvintų mediacijos būdu pasiektų taikių susitarimų vykdymą nacionaliniu ir tarptautiniu lygmenimis⁹⁷. Tai, kad problema aktuali ne tik teisės doktrinoje, bet ir praktikoje, akivaizdu atlikus Tarptautinio mediacijos instituto (IMI) empirinio tyrimo⁹⁸ rezultatų analizę. Didžioji dauguma respondentų (išskyrus mediatorius ir mediacijos mokslo atstovus), dalyvavusių apklausoje, pažymėjo, kad mediacijos susitarimo dėl ginčo dalyko vykdymo klausimas jiems yra labai svarbus.

Tarptautinių verslo ginčų sprendimo kontekste mediacija dar neturi Jungtinių Tautų 1958 metų Niujorko konvencijai ekvivalentaus dokumento, kuris reguliuotų mediacijos būdu pasiektų susitarimų vykdymą ir įtvirtintų pagrindinę idėją – gerbti mediacijos susitarimus ir juos įgyvendinti visose konvencijos dalyvėse. Kita vertus, UNCITRAL šį pareigojo parengti įgyvendinimo priemones dėl mediacijos būdu pasiektų tarptautinių susitarimų vykdymo. Naujausios diskusijos šių priemonių rengimo klausimu vyko Antrosios darbo grupės (ginčų sprendimas) 2016 m. rugsėjo mėnesio susitikime, kuriame buvo susitarta dėl daugybės esminių klausimų. Taip pat nuspręsta tęsti projekto nuostatų, tokių kaip projekto taikymo sritis, mediacijos susitarimui keliami formos reikalavimai ir kt., svarstymo darbus.⁹⁹ Todėl tikėtina, kad netolimoje ateityje bus priimtas teisės aktas, reguliuojantis tarptautinio komercinio tarpininkavimo būdu pasiektų susitarimų vykdymo klausimus.

Apibendrinami galime teigti, kad užsienio valstybių praktika taikant mediaciją sprendžiant verslo ginčus yra įvairi. Vienose valstybėse jau susiformavo įprasta praktika pirmiausia bandyti išspręsti verslo ginčą mediacijos būdu, kitose tokių ginčų sprendimui ši ginčo sprendimo priemonė pasitelkiama rečiau. Verslo ginčų šalių nenoras taikyti mediaciją gali būti lemiamas žinių apie efektyvaus mediacijos proceso rezultatus trūkumu, ar paties proceso naujumu verslo ginčų kategorijoje. Vis dėlto, manytina, kad vienas reikšmingiausių faktorių yra susitarimo dėl verslo ginčo esmės vykdymo nepakankamas

95 GENN, H. What is Civil Justice For? Reform, ADR, and Access to Justice. *Yale Journal of Law & the Humanities*. 2012, 24(1), p. 416, 417.

96 ZHAO, Y. Revisiting the Issue of Enforceability of Mediation Agreements in Hong Kong. *China-EU Law Journal*. 2013, 1(3), p. 117.

97 DEASON, E., E. *supra* note 16, p. 34.

98 IMI 2016 International Mediation & ADR Survey Results. *supra* note 18.

99 Report of Working Group II (Dispute Settlement) on the work of its sixty-fifth session (DRAFT), A/CN.9/896 -. Oficialaus UNCITRAL puslapio pateikiama informacija [interaktyvus]. [žiūrėta 2017 03 01]. <http://www.uncitral.org/pdf/english/workinggroups/wg_arb/acn9-896_draft_report_as_submitted.pdf>.

užtikrinimas, kuris nesukuria jokių privalomų teisinių padarinių nei ginčo šalims, nei nacionaliniams teismams ar trečiosioms šalims.

Išvados

1. Vadovaujantis verslo ginčų sampratos tyrimu, darytina išvada, kad verslo ginčai – tai ginčai dėl fakto ar (ir) teisės klausimų, kilę iš sutartinių ar nesutartinių teisinių santykių, kurių priešingų teisinių interesų turėtojai yra verslo ginčo šalis ir kurių objektas yra komercinis arba su pelno ir pajamų siekimu susijęs nesutarimas ir kurių sprendimui gali būti taikomos teisinės priemonės.
 - 1.1. Vertinant ginčų priskirtinumą verslo ginčų kategorijai ir tinkamumą juos spręsti mediacijos būdu, būtina atsižvelgti ne tik į ypatingą subjektinę ginčo sudėtį, bet ir į ginčo kilmę, ar jis kilęs iš privatinės teisės reguliuojamų santykių.
 - 1.2. Reikšmingos įtakos verslo ginčų sampratos teisiniam formavimuisi gali turėti teisė taikančių subjektų valia, todėl siūlytina į Lietuvos nacionalinių civilinių bylų klasifikatorių įtraukti su verslo teisiniais santykiais susijusių ginčų kategoriją.
2. Mediacijos tinkamumui verslo ginčams spręsti reikšmės turi ne tik mediacijai būdingi požymiai, bet ir pačių verslo ginčų bei teisės reguliuojamo santykio, iš kurio šie ginčai yra kilę, ypatybės.

Išskirtinė verslo ginčų savybė yra tokių ginčų šalys ir joms būdingas gebėjimas tinkamai pasirūpinti savo interesais, kuriuos formuoja komercinių santykių dalyvių profesionalumas, specifinės žinios ir patirtis. Ne ką mažiau svarbus verslo teisiniams santykiams būdingas dispozityvusis (autonominis) teisinio reguliavimo metodas bei preziumuojamas jų dalyvių gebėjimas savarankiškai vykdyti verslo veiklą ir kurti tarpusavio santykius reguliuojančias taisykles, taigi ir spręsti iš komercinių sandorių kilusius ar su kita verslo veikla susijusius ginčus.
3. Vadovaujantis užsienio teisės šaltiniais ir praktika, neefektyvaus mediacijos metu pasiekto susitarimo vykdymo užtikrinimo problema gali būti siejama su verslo teisinių santykių dalyviu nenoru tarpusavio ginčo sprendimui taikyti mediaciją.
 - 3.1. Nacionalinės teisės aktų analizė leidžia teigti, kad mediacijos susitarimas dėl ginčo esmės yra vykdomas išimtinai šalių gera valia.
 - 3.2. Atsižvelgiant į tai, kad Lietuvos teisėje įsiteisėjusia teismo nutartimi patvirtinta taikos sutartis ginčo šalims įgyja galutinio teismo sprendimo galią ir gali būti vykdoma priverstinai ir siekiant efektyvesnio mediacijos metu pasiekto taikaus susitarimo vykdymo, siūloma pirmiausia rekomenduoti verslo ginčo šalims į tarpusavio susitarimą įtraukti sutartinę nuostatą, kurioje būtų įtvirtintas abipusis jų sutikimas taikos sutartį pateikti teismui tvirtinti bet kurios iš šalių iniciatyva.

MEDIATION APPLICATION POSSIBILITIES IN BUSINESS DISPUTES

Eglė Atutienė

Mykolas Romeris University, Lithuania

Summary. *The article analyses mediation and its application possibilities in solving business disputes. Nowadays it's no secret that business dispute mediation is a flexible, voluntary and, most importantly, non-judgmental method to resolve business disputes. It is oriented towards amicable dispute resolution, and controlled by the parties to the mediation.*

This Article provides a comprehensive analysis of several core issues and addresses a particular process, business dispute mediation, where the concept of business disputes is analysed. Due to the specifics of business disputes, the author indicates three possible criteria which formulate the content of a business dispute. These criteria involve the dispute resolution mechanism, the subjective structure of a business dispute and finally, the subject matter of the dispute. In accordance with these criteria, the author of the article also suggests a definition of business disputes.

After discussing the theoretical basis for the concept of a business dispute, the author analyses another issue that is of special interest to the current discussion. It involves questions regarding the enforceability of settlement agreements that have resulted from business dispute mediation in which the parties have agreed on the relative merits of the dispute. The author of this article provides that in accordance with Lithuanian legal regulations, settlement agreements may be enforced exceptionally by the parties' good will. The enforceability of settlement agreements is also meaningful at the international level. Scientists and practitioners suggest that voluntary compliance with settlement agreements is insufficient.

There is an increasing need for legal mechanisms to facilitate the enforcement of cross border mediation settlement agreements. Whereas no previous business dispute mediation research in national legal literature has been made, a further in-depth analysis of business dispute mediation and its peculiarities is considered to be necessary. It is noticeable that the question of the enforcement of international mediation settlement agreements has been recently posited as an important issue by international organizations. Therefore, the author suggests that the current topic is suitable for a deeper analysis and consideration. The aim of the present article is to analyse business dispute mediation, its processive object, and problematical issues. The research object of the article is mediation in business disputes. Traditional jurisprudence methods, namely the linguistic method, the method of document analysis and the systematic analysis method, were applied in order to achieve the purpose of this research.

Keywords. *Business disputes, business mediation, mediation agreement, enforceability.*

Eglė Atutienė: Mykolo Romerio universiteto Teisės fakulteto Privatinės teisės instituto doktorantė, 2016 m. sėkmingai baigusi Harvardo teisės mokyklos Derybų programos Ginčų mediacijos kursą. Mediacijos ir darnaus ginčų sprendimo laboratorijos narė, mediatorė, teisininkė. Mokslinių tyrimų kryptys: mediacija, verslo teisė, ginčų sprendimas.

Eglė Atutienė: PhD student at the Mykolas Romeris University Faculty of Law Private Law Institute, who successfully completed the Harvard Negotiation Institute's course, Mediating Disputes, held during June, 2016 in Cambridge, MA, USA. Member of the Laboratory of Mediation and Sustainable Dispute Resolution, mediator, lawyer. Her areas of scientific interest include mediation, business law, and dispute resolution.